

Itália balkáni útjai

A MACEDON KÉRDÉS lényegét tekintve nem mondható nemzeti kérdésnek, hanem ennél jóval több. Macedónia a Balkán-félsziget szíve. Ennek birtoka jelentette Jugoszlávia túlsúlyát a félszigeten. Macedóniából északra a Morava-folyó völgyében vezet az egyetlen út a középső Duna völgyébe, a Magyar Mendecébe, délre pedig a Vardar völgyén át az Egei-tengerhez, a Mediterraneumba. E terület birtokában Jugoszlávia Bulgáriát a Balkán keleti felébe szoríthatta és útját vágta az albán oldalról való terjeszkedésnek, valamint Görögország háta mögé jutott, tehát erre felé is e terület volt minden kezdeményezés alapja. Jugoszlávia tehát nem mondhatott le Macedóniáról.

Az első világháborúba többek közt azért lépett be Olaszország, hogy megtörje a Monarchia erejét és nyomását az Adria és a Balkán felé. Ez sikerült, de nyomban új ellenfele támadt: Jugoszlávia. Itália a nagy háború végén Isztriát, Zárát, egyes szigeteket, kivált az otrantói kapuban Saseno szigetét kapta. Ezek birtoka azonban nem jelentett számottevő befolyást a Balkánon. Figyelme tehát Albániára irányult. 1926 november 27.-én megkötik az olasz-albán szerződést, melyben Albánia biztosítja Olaszországot, hogy nem fog más hatalommal szerződést kötni. E fontos lépés buktatta meg 1926. december 6.-án az olaszbarát Nincsicz külügyminisztert Belgrádban. Az események azonban tovább peregtek. 1927. ápr. 5.-én ünnepélyesen dokumentálják a magyar-olasz barátságot Jugoszlávia hátában. Ennek természetes következménye volt ugyanez év november 11.-én a francia-jugoszláv baráti szerződés ratifikálása, — Olaszország hátában. Az ezt követő november 22.-i olasz-albán szerződés, már lényegileg Albánia protektorátusi helyzetét szentesíti. A következő évtized a diplomáciai harcok egész sorozatát tartalmazza s ezeknek végkifejlete volt 1939. április 7, mikor Olaszország Albániát bekebelezte.

Albánia geopolitikai helyzeténél fogva felbecsülhetetlen jelentőségű Itália számára. Vele nemcsak lezárhatta Otrantónál az Adriát és lényegileg megvalósította a „Mare Nostro“ álmát, hanem háttába került Görögországnak, és Jugoszlávia legsebezhetőbb pontját, egyszersmint legbecsesebb birtokát, Macedóniát érte el. Albánia földjének már az ókori birodalom idején is igen nagy jelentősége volt Róma számára. A fővárosból induló Via Appia Egnatiánál

(Gnathia) érte el az Adriát. Ennek a városnak ma Torre d'Agnazzo a neve. (Térképünkön a városokat a kezdőbetűvel jelöljük, tehát. T d'A.) A tulsó parton az út Durazzonál (D), az ókorban Dyrrachiumnál, vagy másképp Apolloniánál folytatódott. Innen Edessán át (ma Vodena, jele Vo) folytatódott Szalonikibe (Sz). Szalonikiből, vagy görögösen Thessalonikéből, kelet felé tovább vezetett és a Hebró folyó (Marica) mellett elhaladva Kypselán (K) át jutott el Bizanccba. (Az út jele végig pontsor!) — Ez volt az egyetlen szárazföldi rövid út kelet felé. Az Adria és az Égei-tenger közt a legkeskenyebb helyen metszette át a félszigetet, egyik tenger partjáról a másikhoz jól járható csapáson vezetett. Ez az út is csak a délnyugati Macedónián át juthatott keletre. A keleti provinciák megszerzésében és megtartásában igen nagy katonai és gazdasági jelentősége volt.

Semmi sem új a Nap alatt! — 1941-ben Jugoszlávia szétesésekor Itália számára ismét nagy jövő ígérete merült fel a félszigeten. Az olasz hatalom kiterjeszkedett az Adria partján, hatalmába vonta Montenegrót, kiterjesztette Albánia határait és közvetlen szomszédságba került Bulgáriával, mely fekvésénél fogva nem jelent Itália számára veszedelmet. Bulgária népi jogon megkapta Macedóniát és elérte a thrák-görög partok birtokbavételével az Egei-tengert. Bulgáriának csak a középkorban volt átmenetileg ilyen nagy területe, mint ma. Népe azonban még meglehetősen alacsony színvonalon áll, kivált Macedóniában. Ipara gyenge, kereskedelme is még sokat kíván, viszont gazdagon termő földje megfelelő fejlesztés nyomán jelentékeny kivitel forrása lesz. Érthető, hogy Itália új Via Egnatiát tervez, melynek tengelyén saját országa felé tudja terelni a bolgár kivitel olcsó termékeinek egy részét és bekapcsolódhat e területek ipari ellátásába és kereskedelmi életébe.

Már évtizedek óta él a terv, hogy Itália felől egy transzbalkáni út létesüljön, mely Macedóniát átszelve Szalonikibe és északkeletre Szofián át a Dunáig vezessen. A mondottak alapján jól érthető, hogy ezt a tervet a jugoszláv állam nem támogatta. Albánián keresztül a Via Egnatia felújítása nagy jelentőségű és viszonylag könnyen megvalósítható a már meglévő utak összekötésével és kiépítésével. Ez az út azonban ma már nem elegendő! Ép ezért 1942. év novemberében olasz-bolgár megegyezés jött létre, melyet Szófiában kötöttek és amelynek lényege az, hogy valamelyik olasz útépítő vállalat megkezdheti a transzbalkáni út építését (jele szaggatott vonal). Természetesen az út forgalmi felhasználása, járatok, a hozzá csatlakozó kereskedelmi létesítmények, telepek stb. szép jövedelmet ígérnek. E forgalmi felhasználás és kiaknázás érdekében olasz-bolgár részvénytársaság van alakulófélben. Az út pontos helyét még nem jelölték ki, a tervzet szerint azonban két kiindulópontja lesz az Adriánál; az egyik a montenegrói Antivarinál (A), ennek előző neve Stari Bar, a másik pedig az albániai Durazzonál, hol egykor a Via Egnatiára lépett az ókori kereskedő. Mindkét út Szófiába vezet. Így Szófia két úttal is kapcsolja magához a macedón földet, viszont Itália két úttal fut be a félsziget belsejébe, illetve két úton tárja fel a Balkán területét az Adria élettere számára. Eddig e területen bizony édeskevés út volt, pedig ez az a táj, honnan be lehet törni a

félsziget belsejébe. Ettől északra a Karszt és a Dinári Alpok égigérő bástyája szinte áttörhetetlenül meredt a forgalom elé. Délebbre pedig már csak Görögország tárható fel, de a félsziget törzse nem. Az albán-macedon föld összekapcsolásának tehát nagy hordereje van. Mondanom sem kell, hogy mit jelent majd ez az út a katonai biztosítás számára.

Az út részletes kijelölése még sok megfontolástól függ. Egyelőre úgy látszik, hogy az északi ág Antivariból a meglevő utak felhasználásával észak felé indul, átkel a közeli Szutormán-hágón, eléri Virpazart (V) és Podgoricát (P). Innen nagyjában kelet felé haladva a Rigómezőn át (Kosovo-polje) a Morava völgyébe jut, de ezt hamarosan elhagyja és hágókon átkel a bolgár főváros medencéjébe, eléri Szófiát (Sz). — Más elgondolás szerint az útnak érintenie kellene Shkodrát (S), Szkutarit, innen Pukán át (P) Prizrenbe (Pr) jutna, s csatlakozna a már említett tervezett vonalhoz.

A durazzói ág iránya is kérdéses. Egyes szakértők felfogása szerint ennek is be kell kapcsolódnia az előző útvonalba, mely Antivariból Szkutariba vezet. Antivarit ugyanis jelentős szabadkikötőnek fogják kiépíteni és benne a bolgárok is kapnának kikötő-berendezéseket. Ez a terv az utat Alessión (A) keresztül vezetné Szkutariba. Más elgondolás szerint Durozzóból Tiranán (T) és Elbaszán (E) városán keresztül vagy a Shkumbini völgyén jutna fel az Ohridi-tóhoz. Lehet azonban az is, hogy a Devolli völgyön kapaszkodik fel majd. Mindenkép Bitolj városán (B) át ez is Szófiába vezetne. Szófiából az út kiépülne a híres bolgár dunai kikötővárosig, Rusze-ig (R, Ruszcsuk). Rusze városáig a feketetengeri hajók feljárnak s így az út nagyjelentőségűvé lenne, mert közvetítene a Fekete-tenger és az Adria között. Mindenkép a legrövidebb út lenne Ukrajna felől Itália déli részébe és sok árú számára a legolcsóbb is. Ruszéval szemben fekszik a román Giurgiu, honnan már modern út vezet Bukarestbe és Moldva, Besszarábia felé. Az útépítésnek tehát nagy gazdasági jelentősége van. Itália ma is tudja, mint Róma egykor, hogy az út a politikai előrenyomulás tengelye és a gazdasági vérkeringés ütőere. Az utak egy-egy góchoz láncolnak oly területeket, melyek különben elvesztek volna számára.

Az ókorban a keletről jövő hajókat Thessalonikében rakták ki a karavánok számára, melyek a Via Egnatia csapásán és Dyrrachiumon át érték el Itáliát. Ma Róma számára a belső Balkán fontosabbá vált s így a Ruszeig járó hajók, valamint a transzbalkáni útvonal megteremtése áll előtérben. De mellette a Via Egnatia jelentősége is megnövekedett, mert az Egei-tengerben az olasz érdekek új távlatok felé fejlődnek.

SZABÓ PÁL ZOLTÁN